

มงคล ที่ ๓๔

นิพพานสงฺกิริยา จ : ทำนิพพานให้แจ้ง

กิตติพัฒน์ สุวรรณสิริเมธี
น.ธ.เอก,ป.ธ.๔,พร.บ.,ศศ.ม.(รัฐศาสตร์)

นิพพาน (Nibbana) คือ สภาวะที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์ ภาวะของจิตที่ดับกิเลสได้หมดสิ้น หลุดจากอำนาจกรรม และไม่ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏอีก ซึ่งก็คือพ้นจากทุกข์นั่นเอง

นิพพาน มีคำแปลได้หลายอย่าง เช่น แปลว่า ความสูญ คือดับกิเลส ดับทุกข์ สูญจากกิเลส สูญจากทุกข์ และ แปลว่า ความพ้น คือพ้นทุกข์ พ้นจากภพสาม

“นิพพานํ ปรมํ สุขํ
นิพพานสุขอย่างยิ่ง”

ม. ม. ๑๓/๒๘๗/๒๘๑

ลักษณะของพระนิพพานมีอยู่ ๒ ระดับดังนี้คือ

๑. สอุปาทิเสสนิพพาน(Nibbana with the substratum of life remaining) นิพพานยังมี อุปาทิเหลือ เป็นการดับกิเลสขณะที่ยังมีเบญจขันธ์เหลืออยู่ หรือการเข้าถึงนิพพานขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

๒. อนุภาทิสเสสนิพพาน(Nibbana without any substratum of life remaining) นิพพานไม่มี อนุภาทิสเหลือ เป็นการดับกิเลสที่ไม่มีเบญจขันธ์เหลืออยู่เลย คือการที่ร่างกายเราแตกดับแล้ว ไปแสวงสุขอันเป็น อมตะในพระนิพพาน

การที่จะเข้าถึงพระนิพพานได้ ก็ต้องปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาจนถึงขั้นสูงสุด ท่านพระพุทธโฆษาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านเป็นพระอรหันต์ขั้นปฏิสัมภิทาญาณท่านอธิบายถึงการระลึกถึงคุณพระ นิพพาน โดยท่านยกบาลี ๘ ข้อ ไว้เป็นแนวเครื่องระลึก ดังจะนำมาเขียนไว้เพื่อเป็นเครื่องอุทิศในการระลึก ดังต่อไปนี้

บาลีปรารภพระนิพพาน ๘

๑. มทนิมมทโน แปลว่า พระนิพพานอย่าเสียซึ่งความเมา มีความเมาในความเป็นคนหนุ่ม และเมาใน ชีวิต โดยคิดว่าตนจะไม่ตายเป็นต้น ให้สิ้นไปจากอารมณ์ คือคิดเป็นปกติเสมอว่าชีวิตนี้ไม่มีอะไรแน่นอน โลกนี้ ทั้งสิ้น มีความฉิบหายเป็นที่สุด

๒. ปีปาสวินโย แปลว่า พระนิพพาน บรรเทาซึ่งความกระหาย คือความใคร่กำหนดยินดีในกามคุณ ๕ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และการถูกต้องสัมผัส

๓. อาลัยสมุคชาโต แปลว่า พระนิพพาน ถอนเสียซึ่งอาลัยในกามคุณ ๕ หมายความว่า ท่านที่เข้าถึง พระนิพพาน คือมีกิเลสสิ้นแล้ว ย่อมไม่ผูกพันในกามคุณ ๕ เห็นกามคุณ ๕ เสมือนเห็นซากศพ

๔. วัฏฏปัจเจโท แปลว่า พระนิพพาน ตัดเสียซึ่งวนสาม คือ กิเลสวัฏ ได้แก่ ตัดกิเลสได้สิ้นเชิง ไม่มีความ มัวเมาในกิเลสเหลืออยู่แม้แต่น้อย กรรมวัฏ ตัดกรรม อันเป็นบาปอกุศล วิปากวัฏคือตัดผลกรรมที่เป็นอกุศลได้ สิ้นเชิง

๕. ตัณห์ขโย, วิราโค, นิโรโธ แปลว่า นิพพานธรรมนั้น ถึงความสิ้นไปแห่งตัณหา ตัณหาไม่กำเริบอีก มีความหน่ายในตัณหา ไม่มีความพอใจในตัณหาอีก ดับตัณหาเสียได้สนิทตัณหาไม่กำเริบขึ้นอีกได้แม้แต่น้อย

๖. นิพพานัง แปลว่า ดับสนิทแห่งกิเลส ตัณหา อุปาทาน กรรมอำนาจทั้ง ๔ นี้ ไม่มีโอกาสจะให้ผล แก่ ท่านที่มีจิตเข้าถึงพระนิพพานแล้วได้อีก ตามข้อปรากฏว่ามีเพียง ๖ ข้อ ความจริงข้อที่ ๕ ท่านรวมไว้ ๓ อย่าง คือ ตัณห์ขโย ๑ วิราโค ๑ นิโรโธ ๑ ข้อนี้รวมกันไว้เสีย ๓ ข้อแล้ว ทั้งหมดจึงเป็น ๘ ข้อพอดี

ท่านสอนให้ตั้งจิตกำหนดความดีของพระนิพพาน ตามในบาลีทั้ง ๘ แม้ข้อใด ข้อหนึ่งก็ได้ตามความ พพอใจ แต่ท่านก็แนะไว้ในที่เดียวกันว่า บริกรรมภาวนาว่า "นิพพานัง" นั้นแหละดีอย่างยิ่งภาวนาไป จนกว่าจิต จะเข้าสู่อุچارณาน โดยที่จิตระงับนิรวรณ ๕ ได้สงบแล้ว เข้าถึงอุچارณานเป็นที่สุด ธรรมฐานนี้ ที่ท่านกล่าว ว่าได้ถึงที่สุด เพียงอุچارณานก็เพราะ เป็นกรรมฐานละเอียดสุขุม และใช้อารมณ์ใคร่ครวญเป็นปกติ ธรรมฐาน นี้จึงมีกำลังไม่ถึงฉาน

อานิสงส์

อานิสงส์ที่ใช้อารมณ์ใคร่ครวญถึงพระนิพพานนี้มีผลมาก เป็นปัจจัยให้ละอารมณ์ที่คลุกเคล้าด้วย อำนาจกิเลส และตัณหา เห็นโทษในวัฏฏะ เป็นปัจจัยให้แสวงหาทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ อันเป็นปฏิบัติทา

ไปสู่พระนิพพาน เป็นกรรมฐานที่นักปฏิบัติได้ผลเป็นกำไร เพราะเป็นปัจจัยให้เข้าถึงความเป็นพระอรีย์เจ้าได้
อย่างสบาย ขอท่านจงสนใจกรรมฐานกองนี้ให้มาก ๆ และแสวงหาแนวปฏิบัติ ที่เข้าตรงต่อพระนิพพานมา
ปฏิบัติ ท่านมีโอกาสจะเข้าสู่พระนิพพานได้อย่างไม่ยากนัก เพราะระลึกนึกถึงพระนิพพานเป็นอารมณ์นี้ เป็น
องค์หนึ่งในองค์สามของพระโสดาบัน ชื่อว่าท่านก้าวเข้าไปเป็นพระโสดาบันหนึ่งในสามขององค์พระโสดาบัน
แล้ว เหลืออีกสองต้องควรแสวงหาให้ครบถ้วน

๑. ทำให้จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
๒. ทำให้จิตไม่โศก
๓. ทำให้จิตปราศจากธุลี
๔. ทำให้จิตเกษม

พระนิพพานไม่สูญ

ท่านนักปฏิบัติได้กำหนดกรรมฐานในอุปสมานุสสตินี้แล้ว ท่านอาจจะต้องประสบกับปัญหาอยู่เสมอ ใน
เรื่องพระนิพพานอีกตอนหนึ่ง เพราะบรรดานักคิดนักแต่งทั้งหลาย ได้พากันโฆษณามาหลายร้อยปีแล้วว่า พระ
นิพพานเป็นสภาพสูญ แต่พอมาอ่านหนังสือของพระอรหันต์ท่านเขียน คือหนังสือวิสุทธิ- มรรค ท่านกลับยืนยัน
ว่า พระนิพพานไม่สูญ ดังท่านจะเห็นตามบาลีทั้ง ๘ ที่ท่านยกมาเป็นองค์กาวานา นั้น คือ มทนิมมทโน
พระนิพพานตัดความเมาในชีวิต ปีปาสวินโย นิพพานบรรเทาความกระหายใน กามคุณ ๕ อายสมุคชาโต
พระนิพพานถอนอาลัยในกามคุณ วัฏฏปัจเจโท พระนิพพานตัดวนสามให้ขาด ตณ्हักขโย พระนิพพานมี
ตัณหาสิ้นแล้ว หรือสิ้นตัณหาแล้วเข้าสู่นิพพาน วิวาโค มีความเบื่อหน่ายในตัณหา นิโรธो ดับตัณหาได้สนิท
แล้ว โดยตัณหาไม่กำเริบอีก นิพพานัง มีความดับสนิทแล้วจากกิเลส ตัณหา อุปาทานกรรม อันเป็นเหตุให้เกิด
อีกในวัฏสงสาร

ทหารเมื่ออยู่ในหลุมหลบภัย ย่อมปลอดภัยจากอาวุธร้ายของศัตรูฉันใด ผู้ที่มีใจจรดนิ่งอยู่ในพระ
นิพพาน ก็ย่อมปลอดภัยจากทุกข์ทั้งปวงฉันนั้น

“ไฟใดเสมอด้วยราคะไม่มี
โทษใดเสมอด้วยโทสะไม่มี
ทุกข์ใดเสมอด้วยเบญจขันธ์ไม่มี
สุขใดเสมอด้วยความสงบไม่มี
ความทิวเป็นโรคอย่างยิ่ง
สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง
พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”

บรรณานุกรม

พระเทพเวที(ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ซ้ำ ครั้งที่ ๖) ๒๕๓๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลทีปนีแปลเล่ม ๕. ในพระบรมราชูปถัมภ์ ๒๕๕๑.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า(พิมพ์ ธรรมสาร). มงคลยอตชีวิตเล่ม ๒. องค์การค้าคุรุสภา (ครั้งที่๑) ๒๕๒๖.

พระมหาสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. มงคลชีวิต ฉบับทางก้าวหน้า. บ.ฐานการพิมพ์ จก.,๒๕๔๗.

พระราชภาวนาวิสุทธิ(หลวงพ่ออัมมชโย). ธรรมะเพื่อประชาชน ฉบับมงคลชีวิตเล่ม ๕ และ ๖, กัลยาณมิตร, ๒๕๔๗

www.kanlyanamitta.org มงคลชีวิต ๓๘ ประการ